

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розкрито теоретичні аспекти забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту України.

Ключові слова: залізничний транспорт, інвестиційно-інноваційний розвиток, конкурентоспроможність

Раскрыты теоретические основы обеспечения инвестиционно-инновационного развития железнодорожного транспорта Украины.

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, инвестиционно-инновационное развитие, конкурентоспособность

The theoretical bases of providing of investment-innovative development of railway transport of Ukraine are exposed.

Keywords: railway transportation, investitsionno-innovative development, competitiveness

Постановка проблеми

Інноваційний розвиток залізничного транспорту України останнім часом входить в перелік найактуальніших проблем, що потребують розв'язання в короткостроковому періоді. Це пов'язано зі світовими тенденціями, які характеризуються прискоренням і підвищенням якості залізничних перевезень.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених частин загальної проблеми

Інноваційному розвитку присвятили наукові праці багато з вітчизняних науковців залізничної галузі: Дикань В. Л., Костюк М. Д., Лоза С. П., Сич М. Д., Цветов Ю. М., Яновський П. О. та ін. [1-6]. Незважаючи на вагомі внесок зазначених вчених, до цього часу так і не склався комплексний підхід і не визначена методологія інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту України. Тому метою статті є розкриття теоретичних основ інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Однією з галузей, яка життєво необхідна для функціонування країни, якій належить ключова роль в забезпеченні умов економічного зростання суб'єктів національного господарства і, крім того, яка має важливе значення в забезпеченні обороноздатності країни, є залізничний транспорт. Його значення в економічному роз-

витку України визначається: 1) впливом на ефективність функціонування суб'єктів економічної діяльності, 2) створенням передумов збільшення транзитного потенціалу України, 3) роллю каталізатора інноваційного процесу в промисловості, 4) роллю одного з найбільших споживачів результатів виробничого і інноваційного процесу підприємств інших видів діяльності, 5) впливом на рішення екологічних і соціальних проблем, 6) найбільшою сумісністю з іншими видами транспорту, що дає підстави стверджувати, що саме залізничний транспорт необхідно розглядати як об'єднуючий. Отже, функціями залізничного транспорту є: переміщення вантажів і пасажирів; логістично об'єднуюча; соціальна; екологічна; розвиваюча; індикативна.

Зараз кардинальним чином змінюються завдання залізничного комплексу України. Такі зміни пов'язані:

– по-перше, із зміною сутнісного аспекту транспортного процесу, коли змінюється його економічна природа, тобто він розглядається як інтегрований процес, який об'єднує транспортне виробництво, транспортне обслуговування і транспортно-логістичний сервіс;

– по-друге, з необхідністю обліку потреб ринку - таких як швидкість, надійність, комфортність, безпека, що залежить від впровадження прогресивних технологій перевезень, які підвищують рівень транспортного обслуговування і зменшують суспільні витрати, сприяють ефективному функціонуванню залізничного транспорту;

по-третє, з орієнтацією на впровадження інноваційної моделі економіки України;

по-четверте, з необхідністю реалізації перспектив включення до складу європейської транспортної системи, що вимагає зміни техніко-технологічних параметрів діяльності залізничного транспорту, удосконалення структури його управління, збільшення екологічності, відповідно до вимог директив ЄС.

Інвестиційно-інноваційний розвиток залізничного транспорту необхідно розглядати як процес, метою якого є якісна зміна бізнес-процесів суб'єктів, що відбувається в результаті активізації і удосконалення механізмів здійснення інноваційної і інвестиційної діяльності. Інвестиційно-інноваційний розвиток залізничного комплексу є не тільки реакцією на потреби зовнішнього середовища. Його основною метою є внутрішні потреби залізничного комплексу, задоволення яких пов'язано із створенням і якісним удосконаленням виробничих, управлінських, маркетингових, логістичних та інших процесів, які входять до його компетенції і компетенції його організаційних структур.

Мета інвестиційно-інноваційного розвитку на рівнях структурних підрозділів і залізниць ґрунтується на загальногалузевій меті. Але існує і зворотний зв'язок, коли галузева політика в питаннях інвестиційно-інноваційного розвитку повинна враховувати стратегічні внутрішні й зовнішні завдання й мету науково-технічного, економічного розвитку підрозділів. Двосторонній зв'язок існує і в питаннях формування інвестиційно-інноваційного потенціалу галузі, коли основою інноваційного потенціалу залізниці є сукупний інноваційний потенціал структурних підрозділів.

Становлення інноваційної моделі розвитку залізничного комплексу актуалізує проблеми збільшення інвестиційно-інноваційного потенціалу, що є сукупністю реальних і потенційних можливостей залізничного транспорту, необхідних для реалізації інноваційного розвитку, і можливостей їх фінансування за рахунок інвестиційних ресурсів, отриманих з різних джерел. Структурованість інвестиційно-інноваційного потенціалу виявляється в об'єднанні індивідуальних інноваційних потенціалів працівників з іншими його видами, що посилюється ефектом синергії і організаційним механізмом цілеспрямованої державної і галузевої політики. Модель управління інвестиційно-інноваційним розвитком залізничного транспорту і його інвестиційно-інноваційним потенціалом повинна враховувати зміни принципів його діяльності, які

зумовлені: по-перше, новими методами та інструментами конкурентної боротьби на ринку транспортних послуг, в основі яких лежать інноваційні заходи; по-друге, необхідністю швидкої адаптації і реагування на зміни не тільки зовнішнього, але і внутрішнього середовища; по-третє, необхідністю впровадження заходів боротьби з кризовими явищами.

Визначити головну мету інноваційної діяльності залізничного комплексу і основні шляхи її досягнення покликана галузева інноваційна політика, яка ґрунтується, з одного боку, на державній інноваційній політиці, враховує загальнодержавні тенденції економічного розвитку, динаміку економічного зростання країн світу і бізнес-середовища, а з іншого – враховує внутрішньогалузеві потреби в цілому. Це дозволяє визначити інноваційну політику як таку, яка має стратегічний характер, формується із застосуванням системного підходу, характеризується безперервністю інноваційної діяльності всіх суб'єктів галузі, нерозривної з науково-технічним прогресом, на прями і мета якої зумовлюються ринковою ситуацією. Серед принципів галузевої інноваційної політики такі: свобода наукової і науково-технічної творчості; правовий захист інтелектуальної власності; інтеграція науково-технічної діяльності й освіти; концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках наукового розвитку; стимулювання ділової активності в науковій, науково-технічній і інноваційній діяльності; комплексність підходу до розробки інновацій; безперервність інноваційних процесів і їх постійне вдосконалення; розвиток міжгалузевої і міжнародної співпраці. Стратегічною метою інноваційної політики залізничного комплексу є якісна трансформація техніко-технологічного рівня виробництва відповідно до зовнішніх і внутрішніх вимог, подолання істотного техніко-технологічного відставання від залізниць розвинутих країн, що сприятиме збільшенню рівня його залучення до обслуговування міжнародних пасажиро- і вантажопотоків.

Необхідною умовою ефективності галузевої інноваційної політики є дотримання вибраної стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку. Враховуючи вимоги до стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту, беручи до уваги його мету, результати аналізу причин, які ускладнюють реалізацію інноваційних моделей галузі, послідовність формування стратегії включатиме: 1) складання переліку обмежень інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту; 2) оцінку

інвестиційно-інноваційного потенціалу залізничного транспорту, що зумовлює його можливості до інвестиційно-інноваційного розвитку; 3) формування стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту, виходячи з отриманих результатів оцінки кожної складової потенціалу; 4) визначення організаційно-економічних механізмів реалізації заходів стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту.

Дослідження мети і проблем інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту підтверджує, що самостійно він нездатний вирішити велику їх частину. Тому доцільно розглянути можливість досягнення мети інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту при об'єднанні зусиль з іншими суб'єктами економічної діяльності. При цьому в ракурсі інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту статичний аспект інтеграції необхідно розглядати як ступінь зв'язності, по-перше, суб'єктів внутрішнього середовища залізничного транспорту з приводу реалізації стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку; по-друге, суб'єктів внутрішнього середовища залізничного транспорту із зовнішніми. Динамічний аспект інтеграції виявляється у формуванні механізму взаємодії суб'єктів, що дозволяє встановити баланс їх інтересів, оптимізувати рух ресурсів і отриманих результатів, тобто організувати процес, що приводить до самодостатності елементів групи щодо реалізації власних амбіцій інвестиційно-інноваційного розвитку.

Визначити завдання управління групою підприємств пропонуємо через окреслювання завдань інтегрованого управління інвестиційно-інноваційним розвитком залізничного транспорту, який є управлінням на основі об'єднання економічних ресурсів, процесів і знань, спрямованим на виявлення і максимально повне використання можливостей суб'єктів групи щодо забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту при одночасному забезпеченні відповідності між їх потребами і ступенем їх задоволеності.

Найгострішою проблемою, актуальність вирішення якої зростає з кожним роком, є організація швидкісних пасажирських перевезень залізницями України і збільшення швидкості вантажних. Основна мета розвитку високошвидкісного залізничного транспорту - створення умов для прискореного соціально-економічного розвитку країн. Також необхідно відзначити впровадження інноваційних технологій в тран-

спортній галузі й галузях, які забезпечують її функціонування, впровадження перспективних систем управління, поліпшення інженерно-технологічної інфраструктури територій.

Будівництво високошвидкісних магістралей повинне розглядатися в тісному взаємозв'язку технічних, нормативно-правових, комерційних, транспортно-стратегічних складових. Так, для організації високошвидкісного руху пасажирських потягів в Україні необхідно вирішити такі завдання:

1) створити нормативно-правову базу для проектування, будівництва і експлуатації високошвидкісних магістралей і забезпечити участь держави в здійсненні проекту;

2) забезпечити технічний і технологічний супровід створення високошвидкісного залізничного пасажирського транспорту.

Впровадження високошвидкісних пасажирських і вантажних перевезень дозволяє за рахунок застосування інноваційних рішень щодо збільшення швидкості перевезень отримати економію часу і оборотних коштів, зменшити тривалість виробничого циклу (процес перевезень) і збільшити продуктивність залізничного транспорту. Домінуючу і визначальну частину процесу перевезень складає саме процес переміщення, а тому скорочення терміну його реалізації за рахунок збільшення швидкості є пріоритетним напрямом інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту.

До вирішення проблеми організації високошвидкісного руху залізницями України необхідно підійти з погляду науково-виробничого міжгалузевого підходу, який враховує взаємозалежність і взаємозумовленість розвитку галузей основного виробництва і галузей інфраструктури.

Науково-виробничий міжгалузевий комплекс в аспекті реалізації проекту високошвидкісного руху залізницями України є формою поєднання галузевої, академічної і університетської науки з виробничою, фінансовою й іншими сферами діяльності суб'єктів взаємодії, що націлене на ефективну взаємодію їх економічних потенціалів з метою сприяння прискоренню розробки і впровадження в практику нових інноваційних ідей щодо реалізації інвестиційно-інноваційного проекту по організації високошвидкісного руху залізницями України. Принципами, на яких ґрунтується формування і функціонування науково-виробничого міжгалузевого комплексу, визначені: адаптивна, масштабність, комплексність, пріоритетність, комп-

ліментарність, функціональність, інтелектуалізація процесів, інноваційність, соціалізація процесів.

Висновки

Таким чином, сформульовані теоретичні основи інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного транспорту дозволили комплексно підійти до проблеми формування інноваційної моделі розвитку вітчизняного залізничного транспорту. Їх практична реалізація розглядається автором статті як необхідна умова підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту України на шляху його євроінтеграції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Дикань, В. Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту [Текст]: монографія / В. Л. Дикань, В. О. Зубенко. – Х.: УкрДАЗТ, 2008. – 194 с.
2. Костюк, М. Д. Техніко-технологічне забезпечення інтермодальних та інтероперабельних перевезень [Текст] / М. Д. Костюк, Ю. В. Дьомін // Залізничний транспорт. – 2009. - № 3. – С. 3-7.

3. Лоза, С. П. Можливі джерела фінансування інвестицій в залізничний транспорт України [Текст] / С. П. Лоза // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект: зб. наук. пр. – 2007. – С. 1442-1451.

4. Сич, М. Д. Проблеми управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку залізничного транспорту [Електрон. ресурс] / М. Д. Сич, В. П. Ільчук, С. М. Вдовенко // Вісн. Чернігів. держ. технолог. ун-ту: зб. наук. пр. – 2009. - № 35. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vcndtu/Ekon/2009_35/index.htm.

5. Цветов, Ю. М. Впровадження сучасних інноваційних технологій на транспорті та забезпечення його інтеграції з європейською та світовою транспортними системами [Текст] / Ю. М. Цветов, М. Ю. Цветов // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте: 3-я междунар. научно-практ. конф., 23-27 июня 2008 г.: материалы. – Судак, 2008. – С. 62-63.

6. Яновський, П. О. Сучасні вимоги до перспективних технологій перевезень [Текст] / П. О. Яновський // Залізничний транспорт. – 2009. - № 3. – С. 23-26.

Надійшла до редколегії 12.02.2011.

Прийнята до друку 28.03.2011.